

HØRINGSNOTAT

Forslag til endring i forskrift om Lånekassens adgang til innhenting av opplysninger (FOR-2014-08-28-1123)

1 Bakgrunn for forslagene

Kunnskapsdepartementet foreslår endring i to bestemmelser i forskrift om Lånekassens adgang til innhenting av opplysninger (FOR-2014-08-28-1123), som er gitt med hjemmel i lov 3. juni 2005 nr. 37 om utdanningsstøtte § 23. Lovbestemmelsen gir grunnlag for behandling av personopplysninger i form av innhenting av opplysninger fra andre organer. Bestemmelsen åpner for at departementet gir nærmere bestemte forskrifter. Departementet har gitt detaljerte regler i forskrift om personkrets, samt om hvilke opplysninger som kan hentes inn i hvilke situasjoner.

Å legge til rette for innhenting av opplysninger direkte fra ulike registre, er et sentralt virkemiddel for modernisering og effektivisering i Lånekassen, og en forutsetning for å gi kundene gode digitale tjenester. Lånekassen er en av de statlige virksomhetene som har kommet lengst i å bruke IKT for å gi kundene gode digitale tjenester. Lånekassen har som målsetting at søker eller låntaker i minst mulig grad selv skal sende inn dokumentasjon og at effektiviteten gjennom automatisert behandling og bruken av digitale tjenester skal økes. Dette er i tråd med St. meld. nr. 12 (2003-2004) Om modernisering av Statens lånekasse for utdanning, der det gikk fram at Lånekassen skulle tilby en døgnåpen elektronisk informasjonstjeneste med blant annet mest mulig automatisert søknadsbehandling. Det ble uttalt at informasjon som er nødvendig for søknadsbehandlingen så langt det var mulig skulle hentes inn direkte fra andre registre.

Det ene forslaget til endring i forskrift om Lånekassens adgang til innhenting av opplysninger innebærer en utvidelse av Lånekassens hjemmel for å hente inn opplysninger fra Skatteetaten. Stortinget har vedtatt vesentlige endringer i vilkårene for behovsprøving av stipend til søkere som har rett til videregående opplæring. Endringene er omtalt i Prop. 1 S (2014-2015), og en nærmere beskrivelse går også fram av Kunnskapsdepartementets forslag til forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for 2015-2016. En av endringene som foreslås er at stipend skal behovsprøves mot et annet inntektsgrunnlag enn i dag, noe som krever en mindre utvidelse av hvilke opplysninger som kan hentes inn fra Skatteetaten. Forslaget er etter Kunnskapsdepartementets vurdering ingen vesentlig endring, og det har begrensede personvernkonsekvenser.

Kunnskapsdepartementet har hatt på alminnelig høring¹ et forslag om en mindre utvidelse av § 23 i lov om utdanningsstøtte. Det andre forslaget til endring i forskrift om Lånekassens adgang til innhenting av opplysninger innebærer at endring i lovhjemmelen for innhenting av opplysninger fra fylkeskommunen om lærlinger og lærekandidater tas inn og presiseres i forskriften.

¹ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2014/Horing--forslag-til-endringer-i-utdanningsstotteloven.html?id=771801>

2 Behandlingsgrunnlag og grunnkrav - personopplysningsloven

Personopplysningsloven § 8 bestemmer at det må foreligge et behandlingsgrunnlag før personopplysninger kan behandles. Dette omfatter innhenting av personopplysninger som trengs i saksbehandling. Aktuelle behandlingsgrunnlag etter lovbestemmelsen er samtykke, lovhjemmel eller at behandlingen anses nødvendig av nærmere bestemte årsaker.

Utdanningsstøtteleven ble vedtatt i sin nåværende form av Stortinget i 2005, etter behandling av Ot.prp. nr. 48 (2004-2005) om lov om utdanningsstøtte. Lovens § 23 om innhenting av opplysninger fra andre ble vesentlig endret fra tidligere, ved at Lånekassen ble gitt adgang til å hente inn opplysninger fra flere persongrupper enn søkeren eller låntakeren selv, samtidig som det i større grad ble konkretisert hvilke opplysninger som kunne hentes inn om hvilke personer.

Lovens § 23 innebærer at lovhjemmel er det sentrale behandlingsgrunnlaget etter personopplysningslovens § 8 for innhenting eller gjenbruk av personopplysninger som Lånekassen trenger ved forvaltningen av utdanningsstøtteordningene og tilbakebetalingen av utdanningsgjeld.

Lånekassen har i gjeldende forskrift om innhenting av opplysninger hjemler til å hente inn personopplysninger fra en rekke virksomheter. Lånekassen er kommet langt i å innhente nødvendige opplysninger gjennom datafangst, og dette gir en effektiv saksbehandling.

Lånekassen benytter i dag i liten grad samtykkeløsninger for innhenting av opplysninger fra andre. Det viktigste området der samtykke brukes, er ved innhenting av opplysninger om kontonummer fra Nets. Utdanningsstøtteleven § 23 gir lovhjemmel til å hente inn opplysninger om kontonummer fra skatteetaten, men sier uttrykkelig at det kreves samtykke for å hente inn opplysninger om kontonummer fra private registre. Samtykkeløsninger benyttes også i andre sammenhenger. Kunden gir samtykke til elektronisk kommunikasjon med forvaltningen etter e-forvaltningsforskriften og til elektronisk signering av låneavtale etter finansavtaleloven. Endringer i regelverk om elektronisk kommunikasjon med forvaltningen følges opp i Lånekassens kommunikasjon med søkere og låntakere.

Kunnskapsdepartementet mener at lovhjemmel fortsatt skal være det sentrale behandlingsgrunnlaget for Lånekassens behandling av personopplysninger, herunder innhenting av opplysninger fra andre. Forslagene i dette høringsnotatet innebærer en viss utvidelse av forskriftens bestemmelser om hvem det kan hentes inn opplysninger om, hvilke opplysninger som kan innhentes, og hvilke etater de kan innhentes fra. Rammene for dette følger av gjeldende § 23 i utdanningsstøtteleven. Etter departementets oppfatning er det ikke nødvendig at det foretas en ny og omfattende vurdering av om lov- og forskriftshjemmel er det rette behandlingsgrunnlaget for Lånekassens gjenbruk av personopplysninger som finnes hos andre kilder.

I tillegg til kravene til behandlingsgrunnlag i personopplysningsloven § 8, stilles det ytterligere krav til behandlingen i personopplysningslovens § 11. Det stilles blant annet krav om at personopplysningene bare skal brukes til uttrykkelig angitte formål som er saklig begrunnet i den behandlingsansvarliges virksomhet, at de skal være tilstrekkelige og relevante, og det settes begrensninger på senere bruk av opplysningene.

Lånekassens formål er å forvalte utdanningsstøtteordningene og tilbakebetaling av utdanningsgjeld i samsvar med gjeldende regelverk. Personopplysningene Lånekassen behandler brukes for å oppnå dette formålet.

3 Innhenting av opplysninger om fradragposter fra Skatteetaten

3.1 Gjeldende regler for behovsprøving av stipend og innhenting av opplysninger om forsørger

Elever med rett til videregående opplæring etter opplæringslova § 3-1 får støtte etter forskrift om tildeling av utdanningsstøtte, annen del. Stipendordningen for elever i videregående opplæring består i hovedsak av utstyrstipend og bostipend som ikke er behovsprøvd, og av grunnstipend som er behovsprøvd. Endringsforslaget er knyttet til tildeling av støtte som behovsprøves mot forsørgernes økonomi. Per i dag er det kun grunnstipendet som er behovsprøvd mot forsørgernes økonomi.

Lov om utdanningsstøtte § 23 første ledd bestemmer at Lånekassen kan hente inn opplysninger om en søkers forsørger. Hovedregelen er at foreldrenes forsørgeransvar varer ut den kalendermåneden barnet fyller 18 år. Etter barneloven § 68 kan det fastsettes bidrag etter fylte 18 år dersom ungdommen fortsetter i skolegang som må anses som vanlig, typisk videregående skole. Denne bestemmelsen henger sammen med retten til videregående opplæring etter opplæringsloven § 3-1. Eleven kan dermed motta bidrag fra foreldrene så lenge han/hun er i videregående opplæring med rett etter opplæringsloven § 3-1. Dette er den samme perioden som eleven har rett til utdanningsstøtte etter ordningen for elever i videregående skole. Utdanningsstøtteordningen følger dermed forsørgeransvaret. Så lenge foreldrene har forsørgeransvaret for barnet, skal utdanningsstøtten til barnet behovsprøves mot forsørgernes økonomi.

Alle elever som søker om støtte til videregående opplæring som de har rett til etter opplæringsloven § 3-1, blir vurdert for rett til behovsprøvd stipend. Det medfører at Lånekassen har behov for å innhente opplysninger om forsørgeres økonomi i forbindelse med behandlingen av hver søknad om stipend fra elever med rett til videregående utdanning. Siden søknadene behandles automatisert, og det er et stort antall søknader, innhentes forsørgernes alminnelige inntekt og nettoformue elektronisk, med hjemmel i lov om utdanningsstøtte § 23 første ledd, som er nærmere presisert i § 5 i forskrift om Lånekassens adgang til innhenting av opplysninger.

Forskrift om Lånekassen adgang til innhenting av opplysninger § 5 lyder som følger:

§ 5 Innhenting av opplysninger fra Skatteetaten og Det sentrale folkeregisteret

Lånekassen kan hente inn opplysninger fra Skatteetaten og Det sentrale folkeregisteret.

For søkeren og dennes ektefelle eller samboer kan det hentes inn opplysninger om formue, inntekt og skatteklasser. Ved tildeling av behovsprøvd støtte kan slike opplysninger også hentes inn for søkerens forsørgere.

For søkeren og søkerens forsørgere, ektefelle eller samboer og/eller barn, kan det hentes inn opplysninger fra Det sentrale folkeregisteret.

Lånekassen kan hente inn opplysninger om søkerens kontonummer. Opplysningene kan bare benyttes ved utbetaling av utdanningsstøtte.

Av bestemmelsens første og annet ledd framgår det at Lånekassen kan hente inn opplysninger fra Skatteetaten om forsørgernes formue, inntekt og skatteklasser i forbindelse med tildeling av behovsprøvd utdanningsstøtte.

3.2 Nærmere om forslaget til endring

Som omtalt over er endringer i støtteordningen vedtatt av Stortinget i statsbudsjettet for 2015, og endringene er nærmere beskrevet i Kunnskapsdepartementets forslag til forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for 2015-2016. Dette innebærer at dagens regler om behovsprøving mot forsørgernes alminnelig inntekt og nettoformue skal erstattes med behovsprøving av grunnstipendet mot forsørgernes personinntekt og netto positive kapitalinntekter. Kapitalinntekter skal kun få betydning når disse er positive, dvs at forsørgeren har høyere kapitalinntekter enn kapitalutgifter.

Netto positiv kapitalinntekt er resultatet av et regnestykke med følgende poster i likningen: post 2.8 *Inntekt av bolig og annen fast eiendom* pluss post 3.1 *Kapitalinntekt og annen inntekt*, minus post 3.3 *Kapitalkostnad og andre fradrag*.

Netto positiv kapitalinntekt er ikke et beløp som regnes ut av Skatteetaten, da dette ikke er en sum som har betydning etter skattereglene. Dermed kan ikke Lånekassen hente inn et ferdig utregnet beløp for netto positive kapitalinntekter fra Skatteetaten. For at grunnlaget for behovsprøvingen av stipendet skal kunne beregnes, må derfor Lånekassen hente inn grunnlagstallene i de nevnte postene fra Skatteetaten. Lånekassen vil deretter beregne netto positiv kapitalinntekt ut fra de tre beløpene som hentes inn. Lånekassen blir behandlingsansvarlig for opplysningene som innhentes og som blir brukt i saksbehandlingen, og blir dermed også ansvarlig for opplysningenes kvalitet.

Forskrift om Lånekassens adgang til innhenting av opplysninger § 5 annet ledd, jf. første ledd, gir som omtalt over Lånekassen adgang til å innhente opplysninger om «formue, inntekt og skatteklasser» for forsørgere. Begrepet ”inntekt” gir hjemmel for innhenting av de aktuelle inntektspostene som inngår i beregningen av netto positive kapitalinntekter. Gjeldende hjemmel dekker imidlertid ikke innhenting av fradragsposten som også er nødvendig i beregningen. Det krever endring av § 5 i innhentingsforskriften, slik at den inkluderer kapitalkostnader og andre fradrag. Uten opplysningene om fradragsposten, vil Lånekassen ikke kunne beregne riktig utdanningsstøtte etter endringene i støtteordningen som skal gjelde fra og med skoleåret 2015-2016.

Det vil ikke være praktisk mulig å hente inn disse opplysningene fra søkeren selv. En løsning med samtykke for innhenting av opplysningene ville også medført store forsinkelser i saksbehandlingen. Det er allerede i dag grunnlag for å hente inn og behandle opplysninger om formue, inntekt og skatteklasser. Endringen som innebærer at Lånekassen i tillegg til opplysninger om inntekt kan hente inn opplysninger om fradrag, innebærer ikke innhenting av en helt ny opplysningstype, men en endring i hvilke likningsposter som hentes inn. Kunnskapsdepartementet mener at forskriftshjemmelen bør endres slik at den omfatter opplysninger om fradrag på lik linje med opplysninger om inntekt.

Det foreslås å bruke formuleringen ”kapitalkostnad og andre fradrag” i forskriftsbestemmelsen. Dette er ment å tilsvare den summen som framgår i post 3.3 i selvangivelsen. Departementet har vurdert om forskriften skulle presisere hvilke poster i selvangivelsen det er aktuelt å hente inn tall fra. Et slikt detaljeringsnivå ville imidlertid bryte med nivået i resten av forskriften. Innhentingsforskriften § 9 inneholder en viktig generell begrensning som gjelder også for fradragsopplysningene: For at Lånekassen skal kunne hente inn og behandle personopplysninger, må opplysningene ha betydning for søkers rettigheter og plikter etter utdanningsstøtteleven. Hvilke inntekts- og fradragsbeløp som har betydning for søkers rettigheter og plikter, framgår av høringsnotatet til forskriften om tildeling av utdanningsstøtte for 2015-2016.

Ved innhenting av de tre grunnlagstallene vil Lånekassen kunne begrunne vedtaket bedre for søkeren/forsørgerne. Det vil trolig være et behov for dette, siden begrepet netto positiv kapitalinntekt ikke er et begrep som benyttes av Skatteetaten og som dermed er kjent for publikum.

I tillegg til å ta inn adgangen til å hente inn opplysninger om kapitalkostnader og andre fradrag, foreslås det å ta ut adgangen til å hente inn opplysninger om forsørgerens formue. Etter endringene i støtteordningen skal grunnstipendet ikke lenger behøvsprøves mot formue, og Lånekassen har derfor ikke lenger behov for å kunne hente inn disse opplysningene.

3.3 Forslag til forskriftsendring

Forslag til endring av § 5:

§ 5 Innhenting av opplysninger fra Skatteetaten og Det sentrale folkeregisteret

Lånekassen kan hente inn opplysninger fra Skatteetaten og Det sentrale folkeregisteret.

For søkeren og dennes ektefelle eller samboer kan det hentes inn opplysninger om formue, inntekt og skattekasse. Ved tildeling av behovsprøvd støtte kan ~~slike~~ opplysninger ~~også om inntekt, kapitalkostnad og andre fradrag og skattekasse~~ hentes inn for søkerens forsørger.

For søkeren og søkerens forsørgere, ektefelle eller samboer og/eller barn, kan det hentes inn opplysninger fra Det sentrale folkeregisteret.

Lånekassen kan hente inn opplysninger om søkerens kontonummer. Opplysningene kan bare benyttes ved utbetaling av utdanningsstøtte.

3.4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Behovsprøving mot forsørgerens økonomi skal skje gjennom elektronisk innhenting av opplysninger fra Skatteetaten. Dette blir også gjort i dag og er derfor ingen endring utover å oppdatere grensesnittet slik at det kun er relevante opplysninger som hentes inn. Det medfører ikke endring i saksbehandlingsressursene. Lånekassens administrative kostnader anses dekket i forbindelse med budsjettildeling i forbindelse med forslag om ny behovsprøving av grunnstipendet fra undervisningsåret 2015-2016.

4 Innhenting av opplysninger om lærlinger og lærekandidater fra fylkeskommunen

4.1 Gjeldende regler

Etter gjeldende lov om utdanningsstøtte § 23 fjerde ledd, kan Lånekassen hente inn opplysninger om studentstatus og faglig progresjon fra utdanningsinstitusjonene. Slike opplysninger kan også hentes inn for personer som ikke er søkere i Lånekassen.

Forskrift om innhenting av opplysninger § 10 presiserer at Lånekassen kan hente inn opplysninger fra offentlige og private utdanningsinstitusjoner om eleven eller studenten har opptak til utdanningen og rett til å gå opp til eksamen, og om endring i utdanningen. Dette er en presisering av lovens begrep *studentstatus*. I flere sammenhenger i utdanningsstøtteordningene bruker man *utdanning* og *studenter* som samlebetegnelse for alle opplæringsformer og persongrupper. Begrepet *studentstatus* har vært tolket slik at også elevstatus omfattes. Dette har støtte i forarbeidene til loven, som i begrunnelsen for forslaget uttaler at bestemmelsen bør formuleres slik at den omfatter opplysninger om alle elever og studenter. Opplysninger om elever har opptak og rett til å gå opp til eksamen er like relevant for retten til utdanningsstøtte som tilsvarende opplysninger for studenter. Videre kan Lånekassen hente inn opplysninger om eksamen er bestått, og om utdanningen er fullført, noe som presiserer lovens begrep *faglig progresjon*.

Gjeldende lov om utdanningsstøtte gir ikke Lånekassen lovhjemmel til å hente inn opplysninger fra fylkeskommunen om lærlinger og lærekandidater. For elever i videregående skole hentes i dag opplysningene om elevstatus fra skolene, med hjemmel i lovens § 23 fjerde ledd. Det er imidlertid fylkeskommunene som har de tilsvarende opplysningene om lærlinger som er i videregående opplæring. Fylkeskommunen dekkes ikke av formuleringen *utdanningsinstitusjonene* i bestemmelsens fjerde ledd.

I det tidligere nevnte forslaget til endring i lov om utdanningsstøtte som har vært på høring, foreslo departementet en endring i § 23 fjerde ledd som medfører noe utvidet lovhjemmel for Lånekassen til å hente inn opplysninger uten samtykke fra søkeren. Som en følge av høringsuttalelser til forslaget vil noen endringer i forslaget bli vurdert. Endringen vil dersom den blir vedtatt medføre at Lånekassen kan hente inn opplysninger om lærlinger og lærekandidater fra fylkeskommunen som er nødvendig for å fastslå rett til støtte. Dette vil være parallelt til opplysningene de i dag henter inn om elever fra skolene.

4.2 Nærmere om forslaget til endring

Dersom lovendringen blir vedtatt, er det nødvendig med endring i forskrift om Lånekassens adgang til innhenting av opplysninger § 10.

Lov om utdanningsstøtte § 23 gir rammene for Lånekassens adgang til innhenting av opplysninger. Adgangen presiseres og avgrenses ytterligere i forskrift om Lånekassens adgang til innhenting av opplysninger. Det er loven og forskriften som til sammen setter de formelle grensene for innhenting.

Utkastet til endret lovhjemmel er formulert slik at det åpnes for at Lånekassen kan hente inn opplysninger om student- eller elevstatus, lærekontrakt og faglig progresjon fra utdanningsinstitusjoner og fra fylkeskommunene. I høringen er det kommet innspill om at dette bør presiseres ytterligere slik at det blir klarere at også opplysninger om status som lærling eller lærekandidat omfattes, og at opplysninger om godkjent opplæringskontrakt for lærekandidater bør likestilles med godkjent lærekontrakt for lærlinger. Høringsnotatet her legger til grunn at lovhjemmelen endres i samsvar med dette. Dersom utdanningsstøtteleven § 23 ikke blir endret slik som forutsatt, vil også forskrift om Lånekassens adgang til innhenting av opplysninger § 10 måtte utformes i samsvar med lovhjemmelen.

Forskrift om Lånekassens adgang til innhenting av opplysninger § 10 presiserer nærmere hva som ligger i begrepene *studentstatus* og *faglig progresjon* som benyttes i loven. Det bør gå fram av forskriften at samme presisering gjelder for status som elev, lærling og lærekandidat. Videre bør det gå klart fram av bestemmelsen at Lånekassen kan hente inn opplysninger om godkjent lærekontrakt og opplæringskontrakt fra fylkeskommunen.

4.3 Forslag til forskriftsendring

Forslag til endring av § 10:

§ 10 Innhenting av opplysninger fra offentlige og private utdanningsinstitusjoner *og fra fylkeskommunen*

For alle elever, *lærlinger*, *lærekandidater* og studenter kan det hentes inn opplysninger fra offentlige og private utdanningsinstitusjoner *og fra fylkeskommunen* om

- vedkommende* er tatt opp i utdanningen og har rett til å gå opp til eksamen, og om endring i utdanningen (*studentstatus*, *elevstatus* eller *status som lærling eller lærekandidat*)
- eksamen er bestått, og om utdanningen er fullført (faglig progresjon).

For alle lærlinger og lærekandidater kan det hentes inn opplysninger fra fylkeskommunen om vedkommende har godkjent lærekontrakt eller opplæringskontrakt.

4.4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget til endring i forskriftens § 10 om innhenting av opplysninger fra fylkeskommunen bidrar til noe forenklet og mer effektiv søknadsprosess i Lånekassen. Forslaget har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser for andre, da Lånekassen allerede henter inn slike opplysninger etter samtykke fra lærlingen.

5 Personvernkonsekvenser

Utdanningsstøtteleven § 23 gir lovgrunnlag og viktige rammer for Lånekassens innhenting av opplysninger. Forskriften som er fastsatt med hjemmel i lovens § 23, gir konkrete og detaljerte regler om hvilke opplysninger som kan hentes inn for de ulike persongruppene, og fra hvilke registre. Viktige personvern hensyn er ivaretatt ved at lov og forskrift er utformet på denne måten.

Det foreslås her to utvidelser av Lånekassens mulighet til å hente inn opplysninger. Forslaget som gjelder opplysninger om forsørger er dekket av gjeldende lovhjemmel, mens forslaget som gjelder opplysninger om lærekontrakt er avhengig av vedtakelsen av en foreslått lovendring.

Hvilke opplysninger som kan hentes inn om hvilke personer er spesifisert slik at det er enkelt å gjøre seg kjent med reglene. Lånekassen vil etter forslagene kunne hente inn noen flere opplysninger fra andre registre enn i dag. Kunnskapsdepartementet er av den oppfatning at forslagene ikke har vesentlige personvernkonsekvenser.

Lånekassens behandling av søknader om utdanningsstøtte eller om lettelser i tilbakebetalingen er i dag i stor grad basert på opplysninger som er innhentet fra andre organer. Dette har flere fordeler:

- Bedre kvalitet i opplysningene. Et eksempel er innhenting av opplysninger om periode med registrert arbeidsledighet fra NAV i forbindelse med søknad om rentefritak. Låntaker sendte tidligere selv inn slik dokumentasjon, men dokumentasjon kunne gjelde et annet tidsrom eller gjelde bare for deler av tidsrommet som låntaker kunne ha rett til rentefritak for. Lånekassen kan nå hente opplysninger om relevant periode via datafangst, og det bedrer kvaliteten og sikrer rettigheter for låntaker.
- Opplysningene vil oftere være mer korrekte, oppdaterte og fullstendige
- Lånekassen kan sikre at de mottar de data som er relevante i søknadsbehandlingen og at det ikke mottas overskuddsinformasjon. Lånekassen erfarer i dag at søkere sender inn mer informasjon enn Lånekassen har bruk for i sin saksbehandling, også sensitive personopplysninger om seg selv eller om andre.
- Saksbehandlingen blir mer effektiv, da den i større grad kan automatiseres. Skjønnsmessige avgjørelser automatiseres ikke.
- Færre saksbehandlere får se personopplysninger.

Samtidig har slik automatisert innhenting og behandling personvernkonsekvenser. Den enkeltes interesse i selv å ha kontroll på hva det offentlige bruker av opplysninger om ham eller henne er sentral. Det er også viktig at den enkelte er orientert om bruken av informasjon som kan få konsekvenser for ham eller henne. Den enkeltes interesse av at opplysningene er så korrekte og fullstendige som mulig, styrker betydningen av å være kjent med hvilke opplysninger som brukes. Samtidig er det gode argumenter for å gjenbruke personopplysninger, for eksempel praktiske hensyn for den enkelte og ulike effektivitetshensyn.

Lånekassen gir generell informasjon om behandling av personopplysninger, formål for innhenting og utlevering i nettsøknader og i vedtak eller brev, samt på Lånekassens nettsider. I nettsøknader gis det generell informasjon om at Lånekassen behandler personopplysninger, formålet med behandlingen, rett til innsyn og til å rette feil, om utlevering til andre myndigheter og til dem som behandler personopplysninger på vegne av Lånekassen. I noen vedtak vil saksbehandlingssystemet automatisk legge inn hvor informasjonen som er lagt til grunn er hentet fra. I andre tilfeller kan saksbehandler opplyse om dette. I tillegg gis det informasjon om innhenting og annen behandling av personopplysninger m.v. dersom søker eller låntaker tar kontakt med Lånekassen.

Målsettingen fra St. meld. nr. 12 (2003-2004) Om modernisering av Statens lånekasse for utdanning om at opplysninger i hovedsak skal innhentes fra andre registre, er fulgt opp ved fastsettelsen av utdanningsstøttelovens § 23 og gjeldende forskrift.

Kunnskapsdepartementet mener at de foreliggende forslagene til endringer ikke har nye vesentlige personvernkonsekvenser. Det er på det rene at det er en endring i eksisterende behandling, ved at Lånekassen får noe utvidet grunnlag for å hente inn opplysninger fra andre.

Endringen som innebærer at Lånekassen i tillegg til opplysninger om inntekt kan hente inn opplysninger om fradrag, innebærer som omtalt over ikke innhenting av en helt ny opplysningstype, men en endring i hvilke likningsposter som hentes inn. Det er allerede i dag grunnlag for å hente inn og behandle opplysninger om formue, inntekt og skatteklasse, og innhenting av opplysninger om fradrag vil høyst sannsynlig oppfattes som en lite inngripende utvidelse. Økonomiske opplysninger er såkalte vanlige personopplysninger, ikke sensitive personopplysninger, i henhold til personopplysningsloven § 2 nr. 8. Det er likevel tale om taushetspliktbelagt opplysning etter forvaltningsloven § 13. Likningsopplysningene, herunder beløpet for kapitalkostnad og andre fradrag, vil bli behandlet på samme måte som likningsopplysningene Lånekassen innhenter i dagens behovsprøving. Post for kapitalkostnad og fradrag har diverse underposter i likningen. Lånekassen skal ikke innhente de enkelte underpostene og skal derfor ikke motta detaljerte opplysninger om forsørgernes kapitalkostnader og andre fradrag.

Endringen angående opplysninger om lærekontrakt fra fylkeskommunen har grunnlag i den foreslåtte lovendringen som er omtalt tidligere. Gjennom forskriftsendringen vil Lånekassens adgang til å hente inn opplysninger presiseres. Opplysningene om lærlinger og lærekandidater kan hentes inn fra fylkeskommunen også for personer som ikke er søkere i Lånekassen, på samme måte som opplysninger om student- eller elevstatus og faglig progresjon kan hentes inn fra lærestedene. Dette reiser særlige personvernmessige utfordringer. Tilsvarende konsekvenser ble vurdert i forbindelse med vedtakelsen av lov om utdanningsstøtte i 2005. Lovforslaget som er til behandling har den samme begrunnelsen som adgangen til å hente inn tilsvarende opplysninger om studenter og elever fra lærestedene, som ble etablert ved lovendringen i 2005.

De personopplysninger Lånekassen behandler blir i noen tilfeller benyttet i forskning. Forvaltningsloven § 13 d gir på visse vilkår departementet adgang til å dispensere fra reglene om taushetsplikt. Slik bruk av opplysninger er nødvendig for å innhente kunnskap om virkningene av utdanningsstøtteordningen, og om denne virker i tråd med sitt formål. Slik bruk omfattes av reglene om taushetsplikt og unntak fra denne ved bruk til forskning. Opplysningene brukes også til utredningsarbeid av mindre omfang, for eksempel ved beregninger av økonomiske konsekvenser av ulike forslag til endringer i utdanningsstøtteordningene. I slike tilfeller er alltid opplysningene anonymiserte. Ut over dette benyttes opplysningene ikke til andre formål enn forvaltning av rettigheter og plikter etter utdanningsstøtteregelverket.

Kunnskapsdepartementet mener at utvidelsen av muligheten for å hente inn personopplysninger ikke går ut over det som er nødvendig for å oppnå formålet. En hovedhensikt er å fremskaffe nødvendige og tilstrekkelig opplysninger for å ivareta enkeltpersoners rettigheter, og å sikre at vilkårene for rett til utdanningsstøtte er oppfylt.